

նաւորագէս՝ “տեղ մը, որ գետով շրջապատուած է եւ ուր որթատունկ կը մշակուի հետեւաբար “այդեստան” եւ ընդհանրագէս՝ “մշակութեան յարմար վայր” (էջ 194). պա. առ կը նշանակէ “գետ” իսկ՝ “այզի” այս երկու բառերը բարդուած իրարու հետ տուած են պահաւերէնի մէջ րօձատէկ եւ րուձատէ ձեւերը (էջ 195), որոնց վրայ յենդով կարելի է այժմ ad օրինակներու “յառաջապատճեն” դրութիւնը աւելի ուղղի եւ աւելի օրինաւոր համարել։ Մառ իր մեկնութեամբ կու դայ կը միանայ անտարակյս Սարդիսեանի կարծիքին հետ, սա տարբերութեամբ միայն որ մինչ Սարդիսեան բառս յատուկ անուն կը կարծէ (առև նաեւ Ադաթ. եւ իւր բզմդր. գաղտնիքը, էջ 335), Մառ հիմունդով պահաւերէն եւ վրացերէն ձեւերու կ'ապացուցանէ թէ հասարակ անուն է “այդէն նշանակութեամբ։ Գ. Տէր-Մէրաչեան կ'ընդդրէկէ Մառի հեղինակաւոր այս բացարութիւնը եւ կու տայ անդրագոյն հետաքրքրական լուսաբանութիւններ (Ադաթանդեղասի աղբիւներից եւ այլն, Վաղարշապատ 1896, էջ 19—24):

Հ. ԱՐԻՍՏԱԿԻՍ ՊԱՐԴԱՆԵՍԱՆ

ԳԵՆԵՐԱՏՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԲՈՒԱԾԱԿԻ

ՆՈՐԱՅԻ Ն. ԲԻՒԶԱԿԻԱՑԻՈՒՑ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐԴՅՈՒՆԱԴԱՐ)

իջ. 1496. “Կուտինդ. Քիւզանդ պատմէ (Ե. ԻԳ.), կըսէ, որ անարժան թագաւորն պապ՝ ընթրեաց ատեն՝ “գեղ մաշու ընդ Կոտինդն խառնեալ,, իսցուց Ս. Ներսէս հայրապետի, եւ թունաւորեց, հաւանօրէն է յն. Կօտինօս, վայրի Զիթենւոյ (Oleaster) կուտ,,,”

— կը գրէ եւ նոր Հայկը, “Կոտինդ. Գ. նոյն կարծեցեալ ընդ յն, Կօտինօս, Աշնաս, որ է Հատ խաղողյ կամ չամչէ,,”

Յն. Կօտինած է գլ. Olive sauvage, վայրի Զիթենի, չգիտեմ թէ ուր դտած եւ նոր Հայկը, եւ Հ. Ալիշան թէ Կօտինօս է “Հատ խաղողյ” կամ չամչէ,, եւ “վայրի Զիթենւոյ կուտ,,,: Վայրի Զիթենւով կամ Զիթապտղով թունաւորեալ համարել զԱ. Ներսէս՝ անտեղի է. Կոտինդ (զոր Ճառապետին Բ., երես կդ. 22 Ս. Ղաղարու, կը գրէ կոնդինի+) անշուշտ պարսկերէն բառ է եւ կը նշանակէ բաժակ, թերեւս նոյն ընդ յն. Կօնծու,

կը դէ, որ առ եալ ի պարսիկ լեզուէ՝ Sorte de grande coupe. ըստ այսմ հաւանական է լնթենուլ ի Բիւզանդ, “Դեղ մաշու ընդ կոնդինուլ խառնեալ,,,: այս ինքն՝ ի բաժակն:

Դանօնութիւն.

1. (Երես 335.) Հարն իսուլուց յն. Կ'ըսուի Հաւուօս, գլ. Grain de raisin.

իէ. 1619. “Համկնա? Ըստ Ա. Ռուքեան է դափնի կամ դափնոյ հատերն,,,: = Ռոշքեան կը գրէ. “Համկնայ. Դափնոյ տեսակ՝ որ զշատ կոկոնս [իմա՞ իտ. Coccocola, Bacca, գլ. Baye] ունի. Baccalia [գլ. Laurier commun qui porte beaucoup de baies], գաղ. բառ,,:

Գալիսանոսի բառից գրածն է. “Բակչաթէ Համկնա, փալփալնա հին, որ է Խոճկորակի” գաղ. Գ. — “Բակչաթէ Համկնա, փալփալնա հին, եւ ինքդ Խոճկորակի,, գաղ. Ա (չիք ոչ ի գաղ. Բ, ոչ ի գաղ. Դ): Ռոշքեան զբակչի ուղած կամ լնթերցած է բակչէն եւ զուգած ընդ նմանաձայն լատինականին Baccalia, Ազգ դափնոյ, որոյ հոմանիշ ալ կը դնէ հայերէն Համկնայ, մինչդեռ Բակչէն եւ համա (ու համանա) անբաժան բառեր են արաբական և յօդիւ միաւորեալք, Պատէնի է-լ հէմու¹ = թութէ. Սէդէ օնու = լու. Tortulaca (Meninski, On ornamental stinkon) = գլ. Pourpier. Արաբերէն Պատէնի է, 1. Բանջար, 2. Ոլոռն կամ բակլայ, զնշանակութիւն է-մու բառին՝ բոյս է թէ այլ ինչ, չգիտեմ. բայց այսչափս ստոյդ է որ չիք հայերէն կամ արաբերէն բառ՝ Համկնայ = Ազգ դափնոյ, իսկ Փալփալնէն, որ կայ գրեալ եւ Փերտէնէն (առև ի համարն ՀԵ), է պրո. “Փերտէնէն կամ Փերտէնէն, Անմեռուկ, Փրփրեմ, թութէ. Սէդէ օն, Փերտէրէն². արաբերէն Պատէնի է-լ համանա,, (Գէորգ), գլ. Pourpier, որ հայերէն կըսուի նաեւ Խոճկորակ (ու Կոճկորակի ինչպէս կը գրէ Հ. Ալիշան, առև ի համարն ՀԵ):

Դանօնութիւն.

1. (Երես 336.) Ալսալ է ի թ. 422 Պատէնի թ. 1047 համանա, համանա, որ ուղեղ կը գրուի ի թ.

2. (Երես 336.) Հ. Ալիշան կ'ըսէ ի թ. 123, “Անմեռուկ. ծանօթ բանջար ուտելի, որց աւելի ընտիր անունն է Փրփրեմո: Ես զհակառակն կարծէր. “Անմեռուկ, է բուն հայ անունն գլ. Pourpier բանջարոյ, ընտիր եւ վայելուշ բառ Անմեռուկ, ըստ որում ունինք եւ “վաղամեռուկն, գլ. Jone odorant (առև կայս ի համարն ՀԵ), իսկ “Փրփրեմո: է թութերէն Փերտէրէն, ըստ ասելոյ Գէորգայ:

ԿԲ. 1645. “Հասպա? Սեւ վարդն է,,
ըստ Ասարայ. — “Ի՞նչ լեզուով է բառդ, եւ
ինչ զարմանալի վարդ”,

= Հասպա արաբերէն կը նշանակէ զայն
հիւանդութիւնն՝ որ պարսկերէն կ'ըսուի “Սէր-
էնէնէ. Հարսանիթ, է տեսակ իմն պալարի՝ որ
լինի կարմրագոյն, թուրք. Գլուխէ” [գղ. Rougeole], եւ արպ. Հասպա, որ եւ ասի Սէրէնէնէ,
Սէրէնէնէ,, գէորգ. Բայց Աւգեր եւ էմին Հասպա
կը կոչեն այլ հիւանդութիւն մի որ գլ. Կ'ըսուի
Pourpre, եւ Պօղաճեան ալ կը գրէ. “Հասպա,
արք. 1. Ծիրանի, 2. Հարսանիթ, թուրք. Հը-
շմունէ,, — Սեւ Հըրտ կայ եւ առ Միթիմարայ
Հերացոյ, ԻԶ, 70. “Երբ ի մարմինն [հիւան-
դին] սեւ Հըրտ ելանէ՝ աղտորի հատի չաքք՝ եւ
սեւ լինի, պալրտ է փախչել եւ ի զատ կենալ,,
կայ անդ եւ Հըրտ. “Եւ Հըրտ՝ զոր Հարսանիթէ
ասեն, եւ յԱղուանից [տպ. աղաւանեաց] տունն
Քութէց, նյոնպէս իւր պատճառն արյոնն լինի,,
թուրքերէն Գուրբն. Ելն նյոն է ընդ Գլուխուն-
ըստ Պօղաճեան (գղ. Rougeole):

ԿԲ. 1646. “Հ-Հըրտ, Հավարիսն: Տես
Առաքեալ, Թ. 151.,:

= Տես ի համարն գ.:

Լ. 1820. “Ղլկնդում? Թութիա Հընդի,
այսպէս մեկնուած է անծանօթ գրողէ,,:

= Պարսկերէն “Թութիւն [գղ. Tutie] է
բաղադրութիւն իմն հոչակեալ եւ ծանուցեալ
ամենեցուն, եւ եւս՝ է տեսակ իմն Սպիտակ
ծաղկան, զըր չորացոցեալ՝ իսկոյն յաս քար-
շն,, գէորգ. Թութիւն ծաղիկ նշանակեալ է եւ
ի Հայբուսուկին, Թ. 809, բայց “Ղլկնդում =
Թութիւն Հըրտին ոչ է ծաղիկն, այլ անտարա-
կյուն “Ղլկնդում = յն Խալչառ ջօն,,
Couperose ou Sulfate de cuivre, vulgairement
Noir de cordonnier. Այս Խալչառ ջօն
դրեալ է ի բառո գաղիանոսի Ա. “Քողունից,
ծաղիկ պղնձոյ, որ է ժանդառ,,: Արաբացի քի-
միարաք Colcothar բառ մի ունին, որ ա-
ղաւաղութիւն կը համարուի Խալչառ ջօնի
(անս Colcotharի M. Devic). եւ այս Colco-
thar կամ Colcotar է միշտակեալն ի
թրդմ. Դեղզ. “Կալկոտար, Այլած արջասպ
Օլիթեցի,, այս ինքն Ութունի, յանուանէ Ութու-
նիք (Olti) քաղաքի մեր Տայոց աշխարհին: Այ
եւ ի Գաղ. Ա. “Կալկոտար, Հոռոմ արջասպ,,
եւ “Ղլւլուդուս, Երեցած [=Այրեցած] ար-
ջասպ,, Արջասպ = գղ. Couperose կամ Vitriol:

ԼԱ. 2115. “Մորէ. Հին բժշկարանն
բանջարեղինաց դասին մէջ յիշէ զայս. Մորէ,

երկու ազգ են. է որ գարեալոյրով եւ է որ
ձկօմ (ձուկով, ձկամբ), թերեւս այս է կիւրզի
Ո. Գրոց մեկնութեան մէջ (Դ. Թագ. ԺԴ
[տպ. Դ], 9) գրուածն. “Ակքանն... նման Մորի
կամ կաղանցանն,, — Եւ ի բառս Վարունից
Գրոց կը գրէ Հ. Ալիշան. “Մորէ, ի հին բժշկա-
րանն ի կարգի բանջարոց դասի,,:

= Մորէ բառի հնութիւնն կ'ելնէ մինչեւ ի
հինգերորդ դար մեր գրականութեան. “Կուբբ
ըուանաւք զականչան հատանեին, եւ զնոյն կար-
ծրագունիւքն վանդակաւ ի վեր ամբառնային,
մեղու եւ արտիւ թացեալ՝ ի պիծակաց եւ ի
մեղուաց գաւշեալ լինէր ի միջաւրէին՝ յարե-
գականն բոցակիզարար զերմութեանն,, Ա. Գր-
Նազիանզացի, Ար-Ջին Արյան Յուլիանուն.
Երինան բենեղիկութեանց հրատարակութեանն,
ուր եւ լատիներէն նոյնպէս թարգմանեալ է
Garum. — “Այլ գինի եւ իւղ, ձու, ձուկն,
պանիր, կոգի, կաղտի, բածին, շճուկ, կաթն,
խեր³, եւ յիւն արտէ, զայս բնաւ ամենեւին չէ
աւրէն եւ ոչ վայել է ճաշակել [ի պահս Քա-
ռասոնորդաց],” Յոհ. Մանդակ., ՅԱ. Քառասոնոր-
դաց, 210 (տպ. Ա. Ղազարու 1860):
Յաճախ եւ ի բժշկարանս. “Եւ կերակուր...
տուր Ճակնդեղի տակ եւ ծնելքեկ արէով,,
Միւ. Հեր. ԼԲ, 89: — “Եփ մարդ արէ ուտէ՝
գողն սեւ ելնէ,, Բժշ. Ա, 20. եւ դարձեալ
ի սմին Բժշկարանի. “Մորէով լաւ է ուտել
(զթուզն),” Հայբուսուկին, Թ. 807: — “Թէ
մորէով ուտէ (զացհամեմն) լոյծէ,, անդ,
Թ. 1666: — “Եւ քան զամենայն ախորժական
է ցորենովն, մանաւանդ՝ թէ մեղը եւ եղ եւ
պլպեղ եւ արտէ լուսն ի վերայ՝ ուտեն,, անդ,
Թ. 3026: — “Ի վերայ երկու հարիւր լիտր
գիւղոյն վեց թութաթ արտէ լից,, Գիրք Աստո-
րէցի, ՃՀԸ, 115: Լսենք եւ զԱմիրտովվաթ.
“Մուսէ, որ է Յ [այս ինքնն] Յարապերէն =
արաբերէն] Աղիւսոյ. զինքն յալուրէն [=գա-
րելյարով, Բժշ. Ա] եւ յաղէն եւ զրէն եւ ի
Սեւ գնդիկէն եւ Ըստապանայէն եւ ի մեղուն կո-
բանն. եւ ազգ մն այլ կայ որ ի ձինէն [=
ձկօմ. Բժշ. Ա, տես եւ յիւն արտէ ի Յոհ. Ման-
դակ.] կու այնն... եւ թէ հունգնա լինի, եւ
թէ ուտվի եւ թէ խմիլ եւ թէ խաղաչ առնեն
օգտէ,, Անդիսի անպէտ, Երես 209: Կը գրէ
եւ գէորգ. “Աղիւսոյ, Աղիւսոյ. Նշանակէ զայն
ըուրն զօր առնեն յալերէ գարւոյ [=գարեա-
լոյրով, Բժշ. Ա], կամ ի չորացեալ հացից ի
ըուր թրմելով եւ թթուեցանելով, եւ լինի

Կիւրղի Աղեքասնդրացւյ Մուն, զոր Հ. Ալի-
շան կը յիշէ եւ ի թ. 46, չունի բնաւ աղերս
ընդ Մուրէի, մանաւանդ զի ինդրական է հարա-
զատ լնթերցուածն, Նոր Հայկը. կը գրէ յ՝ Ակ-
քան,, եւ ի “Մորի,, “Ակքանն բանջար ինչ է,
եւ կամ թուփ փոքրիկ նման Տուի կամ կա-
զանչանն,, բայց ի “կաղանչանն,, “նման Տուի
կամ կաղանչանն,,: Եթէ կայ բնագիր Մեկ-
նութեան թագաւորաց գրոց ի Կիւրղէ՝ ստու-
գելի էր ի բնագրէն, ապա թէ ոչ՝ քննելի էր ի
Հայերէն Զեռագիրս Կիւրղի Տուի ունին թէ Տուի:

‘O-n-o-n-n-p-k-n-.

1. (bpb 238.) S. Gregorii Theologici Opera omnia; Opera et studio Monachorum Ordinis sancti Benedicti e Congregatione sancti Mauri [այսիքն Benedictins de Saint-Maur]. Հատոր Ա, տպագրեալ ի պարիս 1778, միածալ:

2. (b_rb_{tu} 238.) „Ipse interim sporta in
altum sublatus, melle et garo [“d_zq_{on} t_u
s_{ar}t_b f_u”] undique perfusus, apibus et vespis
meridiano tempore pungebatur, ardentissimo
sole lucente.“

3. (Կրես 238.) Ձնշանակութիւն կաղաքի բառի
չգիտեմ. բայց Բածին, որ կայ եւ ի Բաժ. Զ. 325
(22 Ս. Ղաջարոս), “Բածին, որ է Ասպարութիւն”
(սիմալ է ի Թերթ. Գեղոց, “Արք-ՌԵՒՆ, Բածին”)՝
է յն. Հաւաք ըօւ կամ Հաւաք ըօւ ծառ ծառ ծառ ծառ ծառ
սաւուր Կօրախ նօս, դղ. Coracin կամ Corbeau.
— Խեր (ինչպէս կը մեկնուի ի Յաւելուածի Հայ-
կազեան Բառարանի աշակերտաց Մխիթարայ Աբ-
բայի) է Ուտելի ինչ յառաջնին կաթանէ կովու. յոր
կը խառնեն եւ հաւեկթ, եւ կը թողուն որ մածնց
պէս թանձրանայ, կարծեմ նոյն է եւ յն. Ուրտիա,

ԼՓ. 2685 [տպ. 2585]. “Սակուղար
ջուր? Ի գրոց է թէ ի լըսյ, եւ ինչպիսի՞ է, չէ
նշանած գիտուն բառհաւաք մի,,: — Տես զո՞ր
ինչ ըսի ի համարն Ի՞ն. ի Գիտողութեանն:

— Եթէ լւա կը յիշեմ՝ Սակուղաջուր
կոչած է Հ. Մանուկը Քաջունի յիւրում ՏԵՐ-
ԵՐԵՎԱՆ-ԲԵՇԱՆ ԳՂ. Sagapénum, որ սաստիկահոռ
խէժ մի է, անշուշտ վասն զի երկոքին եւս կը
սկսին Սահ. Sag. Առձեռնն կ'ըսէ. “Սակու-
ղաջուր, գ. Խոտի մը ծուծ,, Խոկ Նոր Հայկա-
զեանն. “Սակուղաջուր, գ. բառ անյայտ, որ-
պէս Հիւթ բանջարոյ եւ արմտեաց. “Կեր զԱՄ-
կուղաջուրն, եւ չեն ինչ պէտք քեզ եփել եփել
ինչ,, Վարք Հարանց, ձեռագիր. Տես եւ կասկա-
ջուր,, Բայց աւելըրդ է աստանդել մտօք եւ ըն-
թանալ ի հասկածուր, քանի որ որոշ որոշ գրեալ
է ի Վարս Հարանց, Հ. Ա., երես 571. “Եղբայր/
ոմն եհարց ցհայրն Սիսոյ, եւ ասէ: Զիհարդ վա-
րեցաց ի Խղին իմուրմ: Ասէ ցնա ծերն. կեր ու-
իւս ուղղացուր, եւ չեն ինչ պէտք քեզ եփել եփել ինչ”

լդ. 2688. “Սաղէտակ. Թուսի կամ
ցախ մի, ուսկից աւել շնուն,,,: Թէ ուր դտած
է չ. Ալիշան զայս Սաղէտակ, կ'իմանանք ի
թ. 642. “Եղեւին՝ ցախ է ծանծաղարմատ,
այսինքն սաղ? է տակն, Եղեւին ասի, յայդիսն
բուսնի, աւելի կապեն զինքն,,,: Լուծունք դր՝
Նարեկացւոյ Աղօթից.

= Նցնպէս եւ ՞ո՞ր Հայկազեանն Ամ՝
ղետակ թուփ մի ստեղծած է ի բառն Եղեւին.
“Եղեւին ասի յոմանց (Թերեւո շիոթեալ Ընդ
երայեցերէն սէր) Յախ աւելի թուփն, որ եւ
ռամէօրէն Սաղետակ. Լուծմունք Նարեկացւոյ,”

Առձեռնի առաջին եւ երկրորդ տպագրութիւնք մոլորութենէ ի մոլորութիւն իյնալով՝ կը գրեն յօրդ նշանակութեան եղեւին բառի. “Յաւ աւելի թուփ, սազէտակալ,,:

2իք ընաւ ամենեւին ի հայ լեզուի թուփ՝ որ կոչուի Սազէտակ կամ Սալէտակ: “Եղեւին ցախ է ծանծաղարմատ,, կ'ըսէ Նարեկացոյ մեկնիչն. եւ զի մի՛ գուցէ յընթերցողաց ոմանք Հասկանան զբառն “ծանծաղարմատ,, մեկնիչն կը փութայ կցնլ. “այսինքն առև է ոռին,, որ է սամիկ լեզուաւ թարգմանութիւն “ծանծաղարմատ,, բառի. “ծանծաղը,, = “առև,, = թուրքերէն ըլու, “արմատ,, = “տակ,, Այս թուրքերէն Սաղ = Սըլ բառս կը գտնուի եւ ի լուծեւ քարախաղաց է,,. Լուծանաւ թ. երես 994 (22 Ա. Ղաղարու): Կոյն է անտարակցու [= ի ծանծաղ կամ յանօսրահող տեղին] բուսանի,, Հայբառասէ, թ. 1944, ուր կը յիշուին առջակարանի գրածն. “Մաղասխոտ՝ որ ի սովորութիւն եւ սահալ կարծուելով՝ կը սրբագրուի սուեւն: ԼՊ. 2708 [տպ. 2808]. “Սառապիսայ փայտ. Տես Ասպանակ, թ. 171,,:

= Տես ի համարն դ:

ԼԵ. 2760. Ի Ակուստ. “Սիսր, եւ հոմանիշ Մաղտէ, լու. Myle, որ աւելի սովորաբար կ'ըսուի Mylium. եւ Սիսորոց ցեղէն է,,:

= Գաղիանոս Դ կը գրէ. “Մուղտէ,

Սոյսր,, եւ Գաղիանոս Ա՝ “Մուղտէ, Սար,,” Հ. Ալիշան ալ կը համարի թէ “Մաղտէ, Սիսր,,” Սիսորոց ցեղէն է: Կոր Հայկը, աւելի մերձ է չշմարաւութեան, որ զԱռար կը մեկնէ Հողային ներկ կարմիր, եւ զՄուղտէ՝ Կոյն կը դնէ ընդ ան. Մի լաւ օս [դղ. Minium, Vermillon, որ է հայերէն կարմրագեղ, պրս. Խորէն, արբ. Ակւենա, ինչպէս տեսանք ի համարն է], Բայց Գաղիանոսին Մուղտէ ուղղելի է ըստ իս Մուղտէ, արբ Մէշէտ, Գէորգ կը գրէ. “Ակւենէրէն [= կաւ կարմիր], Հող ինչ կարմիր, [Թուքերէն] Ալը. արպերէն Մէշէտ,,: Ըստ այսմ եւ Ամբուլվաթ ՎԱնդիսի անպէտն, երես 65 verso, “Ոմանք այս [Գինի մախթում] կաւիս Մուղտէնէ Ամենա, եւ գոյնն նման է Մուղտէնէն գունին, որ է Սոսորն հայ բառով, եւ թուրքն Ալը ասէ . . . Մուղտէն զմարդոյն զձեռքն կու ներկէ . . . եւ այն կաւն է [Մուղտէն] որ հումերն զըուանն այնով կու ներկեն եւ տախտակ եւ փայտ կու ներկեն եւ կու տաշեն եւ կու ըլլըդեն,,. եւ դարձեալ. “Մուղտէն . . . միքն ի կաւին ցեղերուն

է, կարմիր է, . . . եւ ի Շերաղ Կէլ սուրէն կու ասեն, եւ Հայերն Սոսոր կասեն, եւ թուրքն Ալը կու ասէ. եւ Հիւմերն ի բան կու տանին,,. անդ, երես 212. Կայ եւ ի Գիրս Վասոր-էրց. “Ա՛ռ սոսոր եւ սեւ ձիթթ եւ ձէթ,,. ԾԲ, 40. — “Սոսորով կամ այլ իրօք նշանեա զտունկն,,. ՄԻԸ, 143. — “Սոսորով կամ այլ իրօք նշանեա զարեւելից կոյսն,,. ՄՀԸ, 179. Սոսոր է դղ. Rubrique:

ԼԶ. 2841. “Սըրուն? Գալիենական բառից մէջ գրուած գտուի այս անունս հոմանիշ ունելով Անտիկնունէ, լու. այլ գրուած Anticiponiam, որ անծանօթ է ի բուսաբանութեան, յն. Անτաւէւունով [Հգիտեմ այսպիսի յշն բառ] առարկայ մի նշանակէ, այլ ոչ բուսական ինչ,,:

= Գաղիանոսի բառից “Անտիկնուն - Արուն,,

կամ “Անդիկնում. Արունկ,, գրուածն է յն. Հաւ-

շանի իմւուն, L'os du devant de la jambe, le

տչանի մուսուն, Եռապահան կամ Յամբե-

րէն Մըրուն:

ԼԵ. 2868. “Վարագ? Բժշկը. մի գրէ

“Վարագ էլունէ,, (եւ մեկնէ) միքն Ուռին (Ու-

ռենի) սերեւն է,,:

= Կարգա Վարագ էլունէ, յարաբականէն

Վարագ = Տերեւ, Էլունէ = Հայերէն Եղբդի,

որ է Անուշահու Ուռի. տես ի. թ. 1064. 2իք

ուրեմն Վարագ բայս, եւ ոչ իսկ Վարագ էլունէ,

որ կը նշանակէ պարզապէս Տերեւ Ուռուց կամ

Եղբդուց: — թէ ինչ է եւ ի թիւն 2866

“Սշի Երեւ = Վարիշինէլ կամ Վըրիշնէլ,,

տես ի համարն Միթի:

ԼԸ. 2904. “Վոօշ: Առանց թեփի ցո-

ռեն, որ եւ Չաւար Կոչուի,,: (Այս Վարուն նոյն-

պէս “Չաւար, Պուրունու,, մեկնուած է ի Բաղմա-

կէ 1867, 370.)

= Վարուն է բոյս այլ Կորիսուն սոկու-

ւիսկ պառաւն բացեալ զթոնիրն՝ Եհան պուտ-

կով եփեալ Կորիսունուն, լոր ոմանք Վարու-

նասնի,,: Առաք. Թաւրիժեցի, գլ. Ժեւ, 130

(տպ. Էլմիրանի 1884): Կոյնպէս եւ Պետրոս

(տպ. Կայանի 1881), կը գրէ յերես 140,

թէ 523. “Վարիկ կամ Վարուն է 2օրդան”:

ԼԸ. 3016. “Ցեց: Ըստ Ուոշքեանի “իսոս,

որ զեօթն փարբէկ Ճիւղու ունի եւ զժիրանի ծաղիկ,

եւ զսերմն յարակայ, լու. գրէ Eriphia, բայց

անծանօթ է Հիմայ այս անունս, Գալիինոսի բառից

մէջ Ցեցի հօմանիշ գրուի Երեւոս, որ է լու.

Aerides, Կոլոսճիկաց ցեղէ իսունեղէն մի, զեղին

Կամ կարմիր գեղեցիկ ծաղկներով, իբրև
10 կամ 12 սեսակ:,,

= Լաւ եւս կըսէ Նոր Հայկը. յետ նշա-
նակելց զՑեց հանդերձի, Էլ-Ալ. “ի բառու Գա-
ղիանոսի դրի. “Երպիտոս, Ցեց, : արդ յն. չը-
π չէ ծծնէ Սողուն, Զեռառն. իսկ չը ՊԴՀ, Ախտ-
որ սողի, իբր ԵՌԱՆՅԵՒ: ԱՅԼ Ստեփ. ԼԵՅ. [իմա-
ՌԱՇՔԵԱՆՆ] Կամի ընթեռնուլ Ցեց, եւ Վերածէ
ի յն, լո. Eriphia, իբրու Խոտ ինչ եօթնաճղի,
ծիրանի ծաղկամբ՝ մշտասերմն, :

Գալ. Դ կը գրէ “ԵՐԵՊԱՆ”, 8եց., այլ
Գալ. Բ՝ “ԵՐԵՊԱՆ” [Գալ. Ա եւ Գ՝ ԵՐԵՊԱՆ].
8եց., Այս ԵՐԵՊԱՆ՝ ինձ եւս թոփ թէ է
յն. Հը Պ. Հ. (սեռական Հը Պ. Պ. Հ. Օ. Ը = ԵՐԵՊԱՆ)
Հիւանդութիւն, ԳՂ. Herpe (ըստ լիտրէի Հեր-
քէ), օրենք ծառ, ազգ ինչ ողբեան:
Յեց հիւանդութիւնն յիշատակեալ է եւ ի
Բ. Ժ. Ա. “Ծեծել զդա [զմայր փայտն] եւ ի
վերայ Յեցի դնել՝ որ է գէջ ցաւն՝ օդտէ”, Հայ-
ուստակ, Թ. 1936: — “Դալար ծեծածն [Քեզ
Խոտոյ] զաղգեղի վէր, եւ Յեց՝ որ է գէջ ցաւն
մէնակ սրբէ, անդ, Թ. 3185: Համեմատէ ընդ
ԳՂ. Teigne, որ է 1. 8եց հանդերձի, եւ
2. Կ. Ա. Յունական, թուրքերէն և լիլի:

(C₁—C₂—C₃—C₄)

ՄԱՑԵՆԱԽՈՍՎԱԿԱՆ

L. DIEU, Le commentaire arménien de S. Jean Chrysostome sur Isaïe (A. VII-LXIV) est-il authentique? In *Archiv für Geschichte des Christentums*, Revue d'histoire ecclésiastique, Louvain 1921, 42 7-30.

Յոյն ձեռագիրները Ոսկերպանի
Եսայիայ Մեկնութեան փոքրիկ մէջ մասն է որ
պահած են մշղի (Ես. Ա—Ը, 10), ու պահուած
այս հատուածները նկատուած են ընդհանրա-
պէս նախկին ճառերէ վերստին խմբագրուած
գործեր, ուր ի զուր է որոնել Ոսկերպանի
Հուետորական արուեստը (Bardenhewer,
Geschichte der altkirchlichen Literatur, III,
էջ 336): Հայ գասական մատենագրութեան
շարքին մէջ սակայն կայ աւանդուած համանուն
մէկնութիւն մը¹, որ կ'ընդգրկէ Եսայիան մատ-

¹ Երանելոյն Յովհաննու Ասկրեբարի մկնաթիւ
Խայցի Տարբարէի, Անտեղի 1880. Եւ Համեմութէն թարգ-
մանն թեամբ „In Isaiam prophetam interpretatio S. Ioan-
nis Chrysostomi archiepiscopi Constantinopolitani nunc

գարէութեան ամբողջ գլուխները (Ա—ԿԳ). ան-
գնահատելի արժէք կրնայ ունենալ չետեւաբար
այս դասական գործը, եթէ սակայն նաև նյուին
վաւերականութեան հարցին նպաստաւոր մէկ
լուծումը վերջնականապէս զմեղ անդորրացընէ:

Մեկնութեանս Հրատարակիչը իր տրամադրութեան տակ ունեցած է միակ ձեռագիր մը մերձաւորապէս ժբ. դարձէն, “Լի վրիպակօք եւ ի տեղիս տեղիս պակասաւոր,, մանաւանդ սկիզբը Խսայեայ Ա—Բ, 2 գլուխներու մեկնութիւնը մէջ տեղը՝ ԻԱ.—Ե. գլուխներու եւ վերջը՝ ԾԳ. գլուխն մինչևւ վերջին գլխուն մեկնութիւնը՝ Եղած է թէեւ ուրիշ օրինակ մըն ալ “առ ոման յազդայնոց (լատիներէն թարգմանութեան մէջ աւելի որոշ արծ Sergium Djalalianum, Էջ 1X) ի պակասեալ կոտորակացն օրինակիս մերոյ, այլ քանզի ցարդ չեղին մեղ դէպք է ձեռու բերելոյ զնոսին,, ստիպուած է Հրատարակիչը գոհանաւլ իրեն տրամադրելի միակ օրինակով: Հրատարակութեանս կցուած “Յաւելուած” ին մէջ սակայն ջանացած է մատչելի ընել հասարակութեան այլեւայլ կարեւոր ընթերցուածներ “հատուածոց մեկնութեան Խսայից” գտելոց ի ձառընտիրս վանացս, բաղդատեալ ընդ օրինակի տպագրին մերոյ, (Էջ 473—487, լատ. Թրդմ., Էջ 461—468), ուր կայ նաև Ես. Իլ, 16 գլխուն մեկնութենէն ընդարձակի հատուած մը, զոր հրատարակիչը կը վերագրէ անկասկած Ու կ ե բ ե ր ա ն ի, որովհետեւ ունի խորագիր մը “Նորին Յովիաննու Ուկեբերանի ի մեկնութենէ մարզարէին Խսայեայ,, Եւաոյ որովհետեւ Գէորգ Սկեւուացւոյ Դաւակիթ Քահանայի քաղուածոյ մեկնութիւններուն մէջ այս հատուածէն կտորներ յար ուաշ կը բերուին Ուկեբերանի անունով: Այս հատուածը հետեւաբար վենետիկեան ձեռագրին Խսայեայ ԻԱ.—Ե. գլուխներու մեկնութեան թերին մասամբ գտնէ կը լատացնէ:

ՍԵԿնութեանս տարօրինակ ոճը մղած է
անտարակոյս Հրատարակիչը շօշափելու նահ-
րացաւաբար մեկնութեանս վաւերականութեան-
ննդիբը, որ լուծուած է բնականաբար հաստա-
կան: Այսպէս եղանակացընելու պատճառնել-
ունեցած է Հրատարակիչը անշուշտ, ձեռագրի մո-
խիութենէն զատ, Ժ. — Ժ. դարերու հայ-
ուալմաթիւ հեղինակներու միաձայն վկայու-
թիւնը, մեկնուած գրական բնագրին բնութիւնը,
և կնութեան եղանակին եւ աստուածաբանական